

Copyright 2020 by Amy Baker

Originally published in English under the title *Caring for the Souls of Children: A Biblical Counselor's Manual* by New Growth Press

Published by arrangement with New Growth Press.

All rights reserved.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Manual de consiliere a copiilor / ed.: Amy Baker. -

Arad : Gramma.ro,

2024

ISBN 978-630-6513-55-0

I. Baker, Amy (ed.)

159.9

Nicio parte a acestei publicații nu poate fi reprodusă, copiată sau transmisă prin orice fel de mijloace – electronice, mecanice, fotocopiere, înregistrare sau oricare altul – cu excepția unor citate scurte incluse în articolele de critică sau recenzii tipărite, fără permisiunea scrisă prealabilă a editurii.

©2024 Gramma Publishing

Str. Micalaca, 246/17, Arad

Tel.: 0749.105.923, 0257.259.007

E-mail: office@gramma.ro

Website: www.gramma.ro

Toate drepturile rezervate.

Gramma.ro este un imprint al Gramma Publishing SRL

ISBN 978-630-6513-48-2

EDITOR

AMY BAKER

MANUAL DE CONSILIERE A COPILOR

Arad, 2024

CUPRINS

Partea 1:	
Aspecte fundamentale și metodologice	11
1. Sufletul unui copil: o introducere în consilierea copiilor (<i>Amy Baker</i>)	13
2. Metodologie: elementele cheie în consilierea copiilor (<i>Amy Baker</i>)	25
3. Consilierea copiilor din grupe de vârste diferite: vârste și stadii de dezvoltare (<i>Julie Lowe</i>)	47
Partea 2:	
Consiliere specifică. Probleme de consiliere	65
Copiii și relațiile lor	67
4. Cum să-i conduci pe copii la Isus (<i>Marty Machowski</i>)	69
5. Abordarea relațiilor părinți-copii (<i>Jessica Thompson</i>)	83
6. Cum ajuți un copil în privința prietenilor (<i>Jonathan Holmes</i>)	97
Copiii și emoțiile lor	113
7. Cum să ajuți copiii anxioși (<i>Julie Lowe</i>)	115
8. Cum să-i ajutăm pe copiii mânioși (<i>Michael R. Emlet</i>)	131
9. Consilierea după o tentativă de sinucidere (<i>Garrett Higbee</i>)	151
10. Cum ajuți copiii în privința umilirii (<i>Edward T. Welch</i>)	171

Copiii și trupurile lor	183
11. Cum ajuți copiii în privința aspectului fizic (<i>Jocelyn Wallace</i>)	185
12. Cum să le vorbești copiilor despre sex (<i>Kevin Carson</i>)	203
13. Cum să vorbim despre identitatea sexuală (<i>Tim Geiger, Harvest USA</i>)	223
14. Cum să ajuți copiii care se automutilează (<i>Charles Hodges</i>)	245
15. Consilierea copiilor care suferă de o boală (<i>Joni and Friends</i>)	261
16. Consilierea copiilor cu dizabilități (<i>Joni and Friends</i>)	275
Copiii și traumele	289
17. Cum să ajutăm copiii abuzați (<i>Amy Baker</i>)	291
18. Consilierea copiilor după divorț (<i>Amy Baker</i>)	305
19. Înfruntarea morții și a durerii: speranță și ajutor pentru copiii îndurerați (<i>Bob Kellemen</i>)	325
20. Consilierea copiilor care nu locuiesc cu părinții lor biologici (<i>Pam Bauer</i>)	339

Aprecieri pentru Manual de consiliere a copiilor

„Fiecare copil se luptă pentru a-și găsi drumul în viață, dar pentru copiii care se confruntă cu un handicap, găsirea drumului poate părea plină de fundături. Cum putem păstori un copil prin aceste perioade dificile? În cartea *Manual de consiliere a copiilor* vei găsi o resursă bogată de idei înțelepte, sfaturi avizate și îndrumări biblice solide pentru a-i ajuta pe copii să-și privească limitele din punctul de vedere al lui Dumnezeu. Îi dau acestei cărți atât de necesare o dublă aprobare!”

Joni Eareckson Tada, fondator și director executiv, *Joni and Friends, International Disability Center*

„Unele cărți promit prea mult! Nu este și cazul acestei cărți. Cartea *Manual de consiliere a copiilor* ne oferă răspunsuri pline de har și înțelepciune la cele mai presante probleme din consilierea (și creșterea!) copiilor. Recomand cu căldură această resursă.”

J. Alasdair Groves, director executiv, *Christian Counseling and Educational Foundation (CCEF)*

„Această carte minunată despre consilierea copiilor (și a adolescenților) umple un gol important în resursele de consiliere biblică. Ni se reamintește că și copiii se confruntă cu aceleași tipuri de probleme și temeri pe care le au adulții și, prin urmare, au nevoie de ajutorul nostru. Această carte va fi de un mare folos practic deoarece autorii prezintă multe situații realiste de consiliere pentru a-l conduce pe cititor printr-un mod înțelept, plin de compasiune și biblic de a-i ajuta pe copiii care suferă. Această resursă va fi de mare ajutor pastorilor și consilierilor care lucrează cu copii și adolescenți. Intenționez să o recomand cu căldură tuturor studenților mei.”

Jim Newheiser, director al Programului de consiliere creștină și profesor asociat de teologie pastorală, *Seminarul Teologic Reformator*; director executiv al *The Institute for Biblical Counseling and Discipleship (IBCD)*,

Partea 1:

**Aspecte fundamentale
și metodologice**

CAPITOLUL 1
**SUFLETUL UNUI COPIL:
O INTRODUCERE
ÎN CONSILIEREA COPILOR**

AMY BAKER

Părinții Mayei¹, în vârstă de 11 ani, erau îngrijorați că Maya părea să se îndepărteze de prieteni și de familie. Ea nu mai cerea să petreacă timp cu prietenii iar acasă începuse să se izoleze în camera ei. Deși fusese o elevă bună în trecut, acum nu-și termina temele decât dacă era obligată de părinți și nu părea să-i mai pese de notele ei. Certurile cu cele două surori mai mari deveneau din ce în ce mai frecvente și începuse să-și mintă părinții.

Fratele Mayei murise într-un accident de mașină când el avea șase ani iar Maya șapte. Un șofer beat a ieșit cu mașina de pe șosea și l-a lovit pe băiat pe peluza din fața casei, omorându-l pe loc. A durat ceva, dar cu timpul s-a dovedit că toți membrii familiei au acceptat cele întâmplare și și-au continuat treptat viața – până când Maya a început să se îndepărteze vizibil de tot ceea ce fusese important pentru ea.

Acum, părinții Mayei se simt blocați. Simt că nu pot comunica cu ea. Și-au dus fiica la consiliere biblică în speranța că cineva din afara familiei va reuși să se conecteze cu Maya. Maya și familia ei au început să frecventeze regulat biserica în ultimii doi ani, iar Maya

¹ Numele și întâmplările copiilor menționați în această carte au fost modificate pentru a le proteja identitatea.

și-a mărturisit public credința cu ceva timp în urmă. În timp ce Maya a fost puțin reținută în legătură cu consilierea, nu a fost complet reticentă la ideea de a vorbi cu cineva.

Am avut privilegiul de a mă întâlni cu Maya în timp ce un alt consilier lucra cu părinții ei. La întâlnirile cu acest copil prețios am fost uimită din nou de gândurile și întrebările profunde din sufletul unui copil de unsprezece ani. Deseori credem că acești copii au nevoie de o abordare complet diferită de cea a adulților în ceea ce privește consilierea. Este adevărat, desigur, că trebuie să adaptăm interacțiunile cu ei la dezvoltarea și înțelegerea copilului; nu vom vorbi și nu vom interacționa cu un copil în același mod în care am face-o cu un adult. Dar, în ciuda diferențelor în ceea ce privește modul în care comunicăm și facem să se deschidă un copil, observațiile mele după ani de lucru cu copiii demonstrează următoarele:

- Copiii se luptă cu *aceleași* dorințe cu care se luptă și adulții.
- Ei sunt atrași de *aceleași* minciuni cărora le cad pradă adulții.
- Ei își găsesc speranța în *aceeași* sursă în care și adulții își găsesc speranța — în Domnul și Mântuitorul nostru.

Pentru copii, luptele, dorințele și speranțele nu sunt diferite de ale noastre, ale adulților. Prin urmare, sfaturile pe care le oferim ar trebui să-i conducă în același loc — vestea bună a lui Isus Hristos.

Copiii, ca și adulții, se luptă cu gânduri și întrebări profunde și au nevoie să vadă cum Evanghelia li se adresează, în luptele lor actuale. La un moment dat, în timpul consilierii noastre, am rugat-o pe Maya să-mi deseneze o imagine care să reprezinte relația ei cu Dumnezeu. Imaginea pe care a desenat-o a fost sfâșietoare.

Desenul ei avea patru cadre.

- În primul cadru, ea se reprezenta îngenucheată lângă patul ei pentru a se ruga lui Dumnezeu;
- În cadrul doi, Îl arăta pe Dumnezeu răspunzând la rugăciunea ei, astfel: „Hmm... ea. Rugăciunile ei nu contează”.
- În cadrul trei, ea s-a descris căutând răspunsuri în lectura Bibliei, dar mirându-se că nu le găsește.
- În ultimul cadru, l-a desenat pe Dumnezeu răspunzând la studiul ei biblic prin întrebarea: „De ce ar trebui să-i dau răspunsuri?!”

În timp ce discutam despre acest lucru, Maya mi-a spus că nu credea că Dumnezeu le răspunde tuturor așa, ci doar ei. Era convinsă că ea era diferită. Maya mi-a împărtășit că nu credea că era prețioasă înaintea lui Dumnezeu și nu credea că Dumnezeu vorbește întotdeauna serios în Biblie. Am concluzionat din aceste remarci că ar fi fost inutil să o îndreptăm imediat pe Maya către pasaje care arată profunzimea iubirii lui Dumnezeu față de ea. Eram sigur că Maya ar fi fost convinsă că aceste pasaje puteau fi adevărate pentru toți ceilalți, dar nu și pentru ea.

Ajutorul de care avem nevoie noi este același ajutor de care au nevoie și copiii

Împreună cu alte resurse, am decis să o rog pe Maya să studieze cu mine cartea Iov. Pe măsură ce o îndrumam spre Iov 1, mă întrebam în sinea mea dacă nu cumva eram neînțeleaptă. Cartea Iov nu este cea mai ușor de digerat carte din Biblie iar eu tocmai îi ceream unei fete de unsprezece ani să o studieze.

Cu toate acestea, am mers mai departe și i-am spus povestea lui Iov — un om care suferea și nu înțelegea ce anume făcea Dumnezeu.

Pe măsură ce am săpat mai adânc, a devenit evident că acesta era exact adevărul pe care Maya avea nevoie să îl audă în timp ce se lupta cu tragedia morții fratelui ei.

În calitate de consilieri, trebuie să ni se reamintească faptul că răspunsurile din Scriptură nu sunt prea greu de înțeles pentru copii.

După ce s-a uitat la Iov capitolul 1, Maya a observat inițial că, la fel ca Iov, Dumnezeu îl lăsa pe Satan să intre în viața ei, dar, spre deosebire de Iov, ea nu-și păstra credința. Maya a împărtășit, de asemenea, că, spre deosebire de ea, Iov a primit răspunsuri.

Apoi am studiat capitolul 3 din Iov, unde Iov pune la îndoială ceea ce face Dumnezeu. Am vorbit împreună despre faptul că Iov nu îl înțelegea pe Dumnezeu sau nu îi pricepea acțiunile.

În următoarele câteva sesiuni, am continuat să studiem Iov. Am petrecut timp în Iov capitolele 9 și 10, analizând unele dintre concluziile pe care Iov le-a tras despre Dumnezeu, despre viață și despre el însuși.

- Iov 9:14-20 – Dumnezeu nu-mi răspunde la întrebări.
- Iov 9:21 – Îmi disprețuiesc viața.
- Iov 9:22 – Nu există nicio diferență în modul în care Dumnezeu tratează pe cel rău sau pe cel nevinovat.
- Iov 9:23 – Dumnezeu își bate joc de disperarea oamenilor nevinovați.
- Iov 9:25-28 – Chiar dacă mă hotărâsc să mă comport ca și cum aș fi fericit, Dumnezeu tot va fi împotriva mea.
- Iov 9:29 – Din moment ce Dumnezeu a decis deja că sunt vinovat, ce rost are să mai încerc?

- Iov 9:30-31 – Chiar dacă aș încerca să mă curățesc, Dumnezeu m-ar face din nou murdar.
- Iov 9:32-35 – Dacă aș putea merge la tribunal și aș avea un judecător imparțial, judecătorul i-ar spune lui Dumnezeu că sunt bun.
- Iov 10:1 – Îmi detest viața.

Am rugat-o pe această fetiță de unsprezece ani să identifice unde a avut întrebări și gânduri similare. Spre surprinderea mea, Maya a fost capabilă să reîncadreze fiecare dintre răspunsurile lui Iov într-o luptă similară din propriul ei suflet. I s-au potrivit toate situațiile.

Ca și adulții, copiii trebuie să se lupte cu păcatul și suferința și să fie conduși să vadă un Dumnezeu suveran și milostiv la lucru.

În cele din urmă am trecut la sfârșitul lui Iov și la răspunsul lui Dumnezeu față de el. Am observat că Dumnezeu nu a răspuns la întrebările lui Iov; mai degrabă, Dumnezeu s-a revelat. În urma acestui lucru, am analizat răspunsul lui Iov:

„Știu că Tu poți totul și că nimic nu poate sta împotriva gândurilor Tale.

„Cine este acela care are nebulia să-Mi întunece planurile?”

„Da, am vorbit, fără să le înțeleg, de minuni, care sunt mai presus de mine și pe care nu le pricep.” (Iov 42:1-3)

Am parafrazat răspunsul lui Iov în felul următor: „Dumnezeu lucrează făcând lucruri mult mai minunate decât pot eu să înțeleg sau să-mi imaginez. Trebuie să am încredere în El”. Ca parte a temei pentru acasă, am rugat-o pe Maya să scrie acest lucru pe un cartonaș și să reflecteze la acest răspuns de mai multe ori în fiecare zi.

Când Maya s-a întors săptămâna următoare, se gândise foarte bine la răspunsul lui Iov și făcuse unele legături între răspunsul lui și răspunsul ei și viața ei. Acest lucru i-a dat o oarecare speranță. Când i-am cerut Mayei să continue să reflecteze la acest paragraf încă o săptămână, mi-a mărturisit că intenționa să îl scrie pe un alt cartonaș și să pună primul cartonaș pe peretele de lângă patul ei.

Acesta nu a fost rezumatul consilierii noastre. Ne-am uitat și la Hristos, care a fost iubit nespus de mult de Tatăl Său, dar care a strigat în agonie pe cruce: „ Pentru ce M-ai părăsit?”. Discuția noastră despre Iov a fost o mică frântură dintr-un proces care avea să dureze luni de zile. Și chiar și atunci când am încetat să ne întâlnim, povestea nu s-a terminat. Maya, la fel ca noi toți, este o lucrare în desfășurare. Dumnezeu, în bunătatea Sa, ne ghidează în umblarea noastră cu El, pas cu pas. Maya se va confrunta cu noi întrebări pe măsură ce va îmbătrâni, la fel cum noi toți descoperim că trebuie să cerem din ce în ce mai multă înțelepciune.

Dar pentru Maya, în vârstă de unsprezece ani, luptele, dorințele și speranța nu erau diferite de ale noastre, ale adulților. Aceasta este teza centrală a acestei cărți și acesta este motivul pentru care proclamăm cu îndrăzneală că Hristos este Lumina noastră și Cuvântul lui Dumnezeu este suficient pentru toată consilierea, indiferent de grupa de vârstă.

Esența consilierii copiilor

De-a lungul acestei cărți, veți auzi de la o serie de consilieri care sunt convinși de aceeași premisă — luptele, dorințele și sursa de speranță pentru copii nu sunt diferite de luptele, dorințele și sursa de speranță pentru adulți. Din nou, ținând cont de nivelul de dezvoltare al unui copil și de cel mai bun mod de a transmite acest adevăr, dorim să-i

încurajăm pe consilieri și pe părinți să se încreadă cu îndrăzneală în suficiența lui Dumnezeu și a Cuvântului Său pentru a-i ajuta pe copiii care se confruntă cu dificultăți. (Vezi capitolul 3, *Consilierea copiilor din diferite grupe de vârstă*, pentru o discuție despre luarea în considerare a vârstei și a stadiului de dezvoltare a copiilor).

Pornind de la acest adevăr, dorim să îi ajutăm cu dragoste pe copiii pe care îi consiliem să devină persoane care îl consideră pe Dumnezeu nespus de măreț, demn de încredere și bun. Apoi, ca rezultat, ei pot trăi cu dorința de a fi o reprezentare din ce în ce mai fidelă a frumuseții Sale, iubindu-L pe El și pe ceilalți, folosind Cuvântul lui Dumnezeu pentru a-i învăța (și a ne învăța) cum să facă acest lucru.

Problema specifică care îi determină pe copii să vină la consiliere este doar laboratorul înființat de Dumnezeu pentru a facilita acest proces. Aceste „laboratoare” personalizate pot părea să aibă particularități înrădăcinate în natură (biologia copilului, de exemplu, autismul, dificultățile de învățare) sau în educație (mediul inconjurator al copilului, de exemplu, abuzul, divorțul), dar ar fi o greșeală să credem că acestea sunt hotărâtoare. Atât natura, cât și educația se află sub mâna Creatorului, care oferă tot ceea ce este necesar pentru viața în Cuvântul Său — căci la El este izvorul vieții (Psalmul 36:9).

Așadar, când ne pregătim să ne întâlnim cu copiii, știm că vom vorbi despre suferință, vom vorbi despre păcat, dar subiectul nostru principal va fi Mântuitorul nostru, deoarece prin lumina Lui vedem lumina (Psalmul 36:9). În partea a doua a acestei cărți, vom discuta despre modul în care ați putea face acest lucru într-o mulțime de domenii în care copiii se confruntă cu dificultăți. Ne întristează gândul că cei care vor să vină în sprijinul copiilor cred în mod eronat că aceștia au nevoie cumva de răspunsuri diferite la problemele vieții

față de adulți. Hristos este Lumina noastră! El este *calea, adevărul și viața*. Nu există o cale separată pentru copii, care să difere în esență de calea pentru adulți. Hristos este calea.

Decizii privind întâlnirea cu un copil în mod individual

S-ar putea să vă surprindă să aflați că, într-o carte despre consilierea copiilor, în mod normal nu am propune consilierea copilului ca primă opțiune. Din contră, am încuraja consilierea părinților — pentru a-i pregăti să își consilieze ei înșiși copilul. Iată de ce: dorim să facem tot ce putem pentru a-i ajuta pe părinți în relația cu copiii lor. Dumnezeu a încredințat aceste suflete prețioase părinților, iar Dumnezeu le acordă părinților un statut preferențial în creșterea acestor copii (statut pe care nu l-a acordat școlilor, guvernului, bisericii, liderilor de tineret sau consilierilor biblici). Dumnezeu a conferit părinților responsabilitatea principală de supraveghere — și binecuvântarea care decurge din ea — a acestor copii. Așadar, în calitate de consilieri, considerăm că prima noastră responsabilitate este să îi echipăm pe părinți pentru a îndeplini această sarcină onorabilă dată de Dumnezeu. Implicația acestui lucru este că, ori de câte ori este posibil, dorim să ne întâlnim mai întâi cu părinții pentru a-i echipa să-și ajute copilul. Uneori, doar acest lucru este necesar.

Cu toate acestea, credem că este posibil ca persoanele care îi ajută pe copii să nu mai fie obiective în această postură, până la punctul în care copiii aflați în nevoie sunt neglijați. Există multe motive pentru care consilierea directă a copiilor poate fi importantă. De exemplu, cu siguranță vom dori să luăm în considerare consilierea directă a copilului în următoarele situații:

- Atunci când părinții au nevoie de un ajutor semnificativ cu propriile probleme înainte de a fi echipați pentru a-și ajuta copilul, iar noi dorim ca acesta să primească ajutor imediat;
- Atunci când relația părinte-copil este atât de slabă încât copilul nu va mai răspunde părintelui;
- Atunci când un judecător impune consilierea în mod specific și direct pentru copil;
- Atunci când un copil nu se va deschide în fața unui părinte (poate din cauza abuzului, mâniei sau fricii);
- Atunci când părinții nu au niciun interes să-L urmeze pe Dumnezeu, dar sunt dispuși să permită copilului lor să beneficieze de consiliere biblică;
- Atunci când un tânăr adolescent a început să îi pună întrebări despre viața pastorului sau liderului său de tineret, iar părinții consideră că aceasta este o ocazie bună de a-i permite copilului să învețe să caute sfaturi înțelepte de la credincioși maturi.

În situațiile în care putem sluji cel mai bine familia și copilul întâlnindu-ne direct cu acesta, obiectivul nostru este de obicei ca cel puțin un părinte să fie prezent în timp ce lucrăm cu copilul. Este și ceea ce am reușit să fac cu Maya. Părinții Mayei erau profund îngrijorați în privința ei, dar se simțeau depășiți în gestionarea problemelor prezente pe care le observau în viața acesteia. Am vrut ca părinții ei să știe despre ce discutăm, astfel încât să poată urmări evoluția situației și să capete încredere în discuțiile lor cu Maya.

Așadar, deși este posibil să investigăm mai întâi echiparea părinților, vor fi momente în care vom dori să ne întâlnim cu părinții și cu copilul împreună, iar alteori ne vom întâlni doar cu copilul.

Creștere progresivă

Dacă am fi întrebați, cred că mulți dintre noi am putea spune că ne simțim nepregătiți atunci când vine vorba de consilierea copiilor. Cu ani în urmă, când am început să lucrez la o casă de copii baptistă, mi s-a încredințat responsabilitatea de a mă întâlni, în calitate de consilier și asistent social, cu unii copii aflați în grija casei respective. M-am simțit complet depășită în acest rol. Ce ar trebui să le spun? Ce ar trebui să fac?

Când intram în sala de consiliere cu acești copii, aveam nevoie de ajutorul aceleiași Evanghelii pe care speram să o deslușesc pentru ei. Atât eu, cât și copiii, intram în întâlnire sub grija Celui care deține puterea universului în mâinile Sale și care nu ar folosi niciodată această putere pentru a ne face rău. În schimb, El era dispus să folosească chiar slăbiciunile și vulnerabilitatea noastră ca pe un mijloc de a-și revărsa harul și puterea în viețile noastre.

Atât acești copii, cât și eu am pornit de pe aceeași poziție – eram iubiți de un Răscumpărător care nu ne-ar abandona niciodată în mijlocul unei sesiuni de consiliere. Dimpotrivă, ar lucra toate lucrurile împreună pentru a ne transforma după chipul Său, chipul Celui care ne-a iubit atât de mult încât nu ne-ar lipsi de ceva bun, *ci* ne-ar lipsi cu putere și bunătate de tot ceea ce nu ar fi bun (Romani 8:28-32).

În timpul petrecut cu acei copii s-au făcut și greșeli. Dar, deși am fost un reprezentant cu defecte, Dumnezeu mi-a permis, de asemenea, cu îndurare, să fiu ambasadorul Său umil:

- Pentru copiii care fuseseră abuzați;
- Pentru copiii care se confruntau cu moartea unui părinte;
- Pentru copiii care erau furioși și răzvrățiți;

- Pentru copiii care nu se vor mai întâlni niciodată cu părinții lor;
- Pentru copiii care urmau să fie reintegrați alături de părinții lor, dar care se întorceau în case pline de conflicte și ură.

Cu toate că am fost tentată să deznădăjduiesc din pricina neajunsurilor mele, Dumnezeu nu și-a călcat niciodată promisiunea că va folosi chiar și pașii mei greșiți pentru scopurile Sale bune (Romani 8:28-29; vezi și Isaia 46:3-4, 8-13). El va face același lucru și în cazul tău.

Sperăm că aceste capitole care urmează te vor ajuta să fii mai bine echipat pentru oportunitățile pe care Dumnezeu ți le încredințează în consilierea copiilor. Dorim să te încurajăm să nu aștepti până când te simți complet încrezător înainte de a sluji copiilor aflați în suferință, ci să lași ca sentimentul tău de inadecvare să te împingă înspre o dependență mai profundă de Domnul, în timp ce te străduiești să fii credinciosul Său mesager al speranței. Dă-mi voie să te încurajez cu acest citat adaptat al lui Joe Thorn, pe care l-a scris într-un blog despre rugăciunea pentru pastori², dar care, după părerea mea, se aplică la fel de bine și în cazul celor care doresc să consilieze copii:

Consilierii se confruntă adesea cu sentimente de eșec după ce părăsesc sala de consiliere. Zilele de consiliere pot fi perioade de îndoială și frustrare pentru mulți consilieri. Rugați-vă să fiți atât de mulțumiți de ceea ce aveți în Hristos încât, chiar dacă v-ați pierde în timpul consilierii, să rămâneți încrezători că Hristos nu v-a pierdut nici pe voi, nici

² Joe Thorn, *Praying for Your Pastor*, Joe Thorn (blog), 18 septembrie 2012, <http://www.joethorn.net/blog/2012/09/18/praying-for-your-pastor>